

## Hang- en sluitwerk

Fig. 1 — het zgn. *platte scharnier*, met een vaste pen, dat gebruikt wordt voor licht werk.

Fig. 2 — een *smalscharnier*, eveneens voor licht werk.

Fig. 3 — een scharnier met een *losse pen* voor zwaarder werk. Het voordeel van dit scharnier is dat een raam of deur kan worden uitgenomen door de pennen omhoog te tikken. Om vastroesten te voorkomen wordt de pen in een stalen scharnier vaak in koper uitgevoerd.

Fig. 4 — een *kogelscharnier* met een losse pen. In het scharnier zijn twee *kogellagertjes* opgenomen. Het tweede lagertje kan omgewisseld worden als het eerste versleten is. Omdat deze lagertjes een groot deel van de wrijving opvangen zijn ze zeer geschikt voor zware deuren.

Fig. 5 — een *fits*. Ook deze worden gebruikt voor het afhangen van zware deuren, ze draaien licht dankzij een kogellager of een bronzen ring die na slijtage gemakkelijk te vervangen zijn.

Fig. 6 — een *paumelle*. Hier geldt het zelfde als voor fitsen.

Fig. 7 — een *raamgeheng*. Dit geheng kan gebruikt worden voor opgeklampte deuren maar ook voor ramen waar zij de hoeken van de ramen versterken.

Fig. 8 — een *kruisgeheng* en wordt gebruikt voor *opgeklampte* deuren. Het geheng wordt met slotbouten bevestigd op de deur.

Fig. 9 — een *duim* waarin het geheng rust en dat tegen de kozijnstijl wordt geschroefd.

Fig. 10 — een *duim* die d.m.v. een draadeind en moer tegen de kozijnstijl wordt aangebracht.

Fig. 11 — een *klauwduim* die ingemetseld wordt. De duimen moeten zeer goed tegen roest beschermd worden want bij roestvorming ontstaat uitzetting met als gevolg dat het metselwerk kapot wordt gedrukt.

Fig. 12 — een *hakelduim* die in het kozijn wordt geslagen in een nauwkeurig gemaakt gat. Weerhaken moeten het kozijn op zijn plaats houden en ook hier geldt dat de roestwering optimaal moet zijn.

Fig. 13 — twee duimen die verschillend zijn en als 1 stel bij elkaar horen. De ene is aan de bovenkant van de pen afgerond, dit wordt het *appeltje* genoemd. De andere is puntiger en wat langer, dat is het *peertje*. Deze zouden het afhangen van luiken en deuren vereenvoudigen.

Fig. 14 — een *klinkstel* dat vroeger veel gebruikt werd bij de Zeeuwse boerderijen. De klink draait om een vast punt (schroef) op de deur en valt bij een gesloten deur in een neus die afgeschuind is om het sluiten te vergemakkelijken. De klink kan niet te hoog worden opgelicht omdat de beweging wordt belemmerd door het "*paard*". Het paard is in feite een grote kram met een gesmeed haakje waarmee men de deur naar zich toe kan trekken. De *lichter* wordt van buiten af bediend door het draaien van een kruk of ring. Soms zit er aan de klink een greepje of palletje waarmee de klink gelicht kan worden.

Fig. 15 — een *gesmeed geheng*, sierlijk van vorm dat vaak gebruikt werd voor staldeuren.

Fig. 16 — een *luikwervel* in de vorm van een herderinnetje zorgt dat het luik in geopende stand wordt gefixeerd.

De sluiting van mendeuren (hier niet aangegeven) gebeurt met een *espagnolet*. Dit is een stalen buis, vroeger een houten paal, die gemonteerd is aan de binnenkant van de afsluitende deur. De buis kan draaien en heeft aan de onder- en de bovenzijde een kromme haak die om een pen in de bovendorpel van het kozijn en een pen in de onderdorpel kan haken. De deur is alleen aan de binnenzijde af te sluiten. De andere deur die als eerste gesloten wordt, is aan de binnenzijde voorzien van een houten *wervel* die in een gat in de bovendorpel van het kozijn valt.







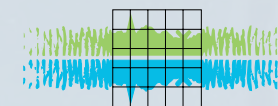
## De kleine historische elementen in Zeeland

# Hang- en sluitwerk



### De kleine historische elementen in Zeeland

1. Metselverbanden en metselsteen
2. Diverse metselwerken
3. Mortels
4. Voegen en voegreparaties
5. Dakvormen
6. Kapconstructies
7. Dakkapellen, dakvensters, schoorstenen en makelaars
8. Dakpannen
9. Goten, overstekken en dakranden
10. Ramen
11. Deuren en luiken
12. Mendeuren
13. Het potdekselwerk
14. **Hang- en sluitwerk**
15. Hekken
16. Water-, regenbakken en welputten
17. Hout
18. Zink en lood
19. Kleuren en verf
20. Vochtige muren
21. Bestratingen en andere terreinverhardingen
22. Galvanische corrosie
23. Uitzetting van metalen en andere materialen
24. Capillaire werking
25. Nieuwe materialen



Stichting Landschapsbeheer Zeeland  
 Postbus 286, 4460 AR Goes  
 Tel. 0113-23 09 36, Fax 0113-25 09 55  
 info@slz.landschapsbeheer.nl

[www.landschapsbeheerzeeland.nl](http://www.landschapsbeheerzeeland.nl)

Deze uitgave is een initiatief van Stichting Landschapsbeheer Zeeland en wordt mogelijk gemaakt met financiële steun van:



Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling  
 Europa investeert in zijn platteland



VOOR  
GOEDE DOELEN

